

AĞRILI İŞLEMLER SIRASINDA EBEVEYNLERİN BULUNMASI KONUSUNDA ÇOCUKLARIN, EBEVEYNLERİN VE SAĞLIK ÇALIŞANLARININ GÖRÜŞLERİ*

Fatma GÜDÜCÜ TÜFEKÇİ**

Behice ERCİ***

Kabul Tarihi: 21.09.2006

ÖZET

Bu araştırma, ağrılı işlemler sırasında ebeveynlerin bulunması konusunda çocukların, ebeveynlerin ve sağlık çalışanlarının görüşlerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemini çocuklar (141), ebeveynleri (141) ve rutin olarak hasta takibi yapan tüm hekim (22) ve hemşireler (23) olmak üzere toplam 327 kişi oluşturmuştur. Evrenin tümü örnekleme grubu olarak alındığı için herhangi bir örnekleme yöntemine başvurulmamıştır.

Araştırmanın verileri, Atatürk Üniversitesi Yakutiye Araştırma Hastanesinin Büyük Çocuk, Çocuk intaniye ve Çocuk Cerrahisi Kliniklerinde 1 Haziran-30 Aralık 2004 tarihleri arasında toplanmıştır. Verilerin elde edilmesinde; çocukların, ebeveynlerin ve sağlık çalışanlarının görüşlerini içeren formlar kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde; yüzdelik dağılımlar ki-kare testi uygulanmıştır.

Araştırma kapsamına alınan çocukların tamamının ağrılı işlem sırasında ebeveynlerinin yanlarında bulunmasını istedikleri, ebeveynlerin çoğunluğunun çocuklarının yanında bulunmak istedikleri, sağlık çalışanlarının çoğunluğunun ebeveynin bulunmasına sürekli ve bazen izin verdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimele: ağrılı işlem, bulunma, çocuk, ebeveyn, sağlık çalışanı, görüş

ABSTRACT

The Opinion of Children, Parents and Health Staff About Parental Presence During Painful Procedures

The study was carried out descriptively with the aim of determining the opinion of children, parents and health staff about parental presence during painful procedures.

The study's sampling group consisted of (141) children, (141) their parents, (22) physician and (23) nurse, totally 327 person. As the whole study population was taken as sampling group, no sampling method was used.

The data were collected from pediatry clinics of Atatürk University, Yakutiye Research Hospital By Child, Child Infection Disease and Pediatric Surgery Clinic between the dates June-December 2004. In the obtain of the data, forms including the opinion of children, their parents and health staff used. In evaluation of data, percentage distributions, chi-square were applied.

It was found out that all of children included in the study desired their parents' presence, and most of parents wanted to present together with their children, and most of health staff allowed continuously and sometimes parental presence during painful procedures.

Keywords: painful procedure, presence, child, parent, health staff, opinion

* Araştırma doktora tezinden alıntıdır.

** Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu (Yrd. Doç. Dr.)

*** Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu (Doç. Dr.)

GİRİŞ VE AMAÇ

Ağrı, çocukların yaşamlarındaki en önemli olaylardan biri olarak kabul görmesine rağmen (Ross and Ross 1984, Cimete 1994, Broome 2000), ağrılı işlemlerde çocukların ihtiyaçlarına, özellikle uygun ağrı bakımı ihtiyaçlarına yeterince önem verilmemiştir (Yürügen 2001). Çocukların ağrılı deneyimlerle etkili bir şekilde baş etmeleri için desteği önemsenen kişilerin varlığı çok önemlidir. Pek çok çocuk için bu kişi bir ebeveynidir (Broome 2000). Ağrı anında ebeveynlerin, çocuğun yanında bulunması ağrıya toleransı arttırabilir (Cimete 1994, Kocaman 1994). Bazı araştırmalar ağrılı işlemlere çocukların tepkisi ile ilgili olarak ebeveynlerin bulunmasının etkilerini incelemiştir. Okul çağı çocuklarında yapılan araştırmalarda çocukların tamamına yakınının ağrı çekerken ebeveynlerinin bulunmasının çok faydalı olduğunu belirttikleri saptanmıştır (Ross and Ross 1984, Broome 2000).

İşlemler sırasında çocuklar ebeveynlerine ihtiyaç duymalarına rağmen, sağlık çalışanları ebeveynleri destekleyici olmayan bir role itmekte ve ebeveynler bu desteği sağlamaktan sıklıkla yoksun bırakılmaktadır. Sağlık çalışanı bu uzaklaştırmanın özellikle çocukla olan işbirliğini kolaylaştırdığı inancını taşımaktadır. Aslında ebeveynler ağrılı bir işlem sırasında çocuklarının ağrısını ve yoğunluğunu açıklamaları konusunda ve onları destekleyerek rahatlatma ve dikkati başka yöne çekme stratejilerini uygulamaları konusunda önemlidirler. Ebeveynler hakkındaki bu profesyonel anlayışlar, ebeveynlere çocuklarına yapılan girişimler sırasında yanlarında bulunmalarıyla ilgili istek ve inançlarının sorulduğu araştırmalar tarafından fazla desteklenmemiştir (Broome 2000). Pejaver ve Russell (1995) tarafından yapılan bir araştırmada, pek çok pediatrist ebeveynlerin işlem sırasında çocuklarıyla kalmalarına genellikle izin verdiklerini, ancak %57'si

bazı işlemlerden ebeveynleri uzak tuttuklarını belirtmişlerdir.

Hemşire ve diğer ekip üyeleri artık iyi bir ağrı kontrolü için koordine bir ekip sağlamak gibi konularla daha çok ilgilenmelidirler. Ağrılı bir işlem sırasında ebeveynlerin çocuklarının yanında bulunması, çocuğun ağrı toleransını arttırmada önemli bir etmendir (Kocaman 1994). Ayrıca, bu konu ile ilgili çocukların, ebeveynlerin ve sağlık çalışanlarının görüşlerinin belirlenmesi işleme bağlı ağrı bakımına katkı sağlayabilir.

Bu araştırma, okul çağı çocuklarında ağrılı işlemler sırasında ebeveynlerin çocuklarının yanında bulunma durumu ile ilgili çocukların, ebeveynlerin ve sağlık çalışanlarının görüşlerini incelemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma, Atatürk Üniversitesi Yakutiye Araştırma Hastanesinin Büyük Çocuk, Çocuk intaniye ve Çocuk Cerrahisi Kliniklerinde 1 Haziran-30 Aralık 2004 tarihleri arasında tanımlayıcı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu kliniklerde rutin olarak hasta takibi yapan 30 hekim ve 25 hemşire olmak üzere toplam 55 sağlık çalışanı bulun-maktadır.

Araştırmanın evrenini ve örneklemini belirtilen kliniklerde 1 Haziran-30 Aralık 2004 tarihleri arasında herhangi bir nedenle tedavi gören okul çağı çocukları (6-14 yaş, Sayı=147), ebeveynleri (Sayı=147) ile bu kliniklerde çalışan ve rutin olarak hasta takibi yapan tüm hekim (Sayı=30) ve hemşireler (Sayı=25) oluşturmuştur. Evrenin tümü örneklem grubu olarak alındığı için herhangi bir örnekleme yöntemine gidilmemiştir. Çocuklardan 6, ebeveynlerden 6, hekimlerden 8 ve hemşirelerden 2 kişinin çalışmaya katılmayı kabul etmediğinden 141 çocuk, 141 ebeveyn, 22 hekim ve 23 hemşire olmak üzere toplam 327 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmaya bilinci açık, sözel iletişim kurabilen okul

çağı çocukları, araştırmaya alınan çocukların ebeveynleri (anne/baba), belirtilen kliniklerde çalışan ve rutin olarak hasta takibi yapan doktor ve hemşireler dahil edilmiştir.

Verilerin toplanmasında çocukların, ebeveynlerin ve sağlık çalışanlarının görüşlerini belirleyen formlar kullanılmıştır. Formlar, çocuğu, ebeveyni ve sağlık çalışanlarını tanıtan, konuyla ilgili çocukların, ebeveynlerin ve sağlık çalışanlarının düşüncelerini içeren soruları kapsamaktadır. Formlar ilgili literatürden yararlanılarak oluşturulmuştur (Waseem and Ryan 2003, Powers and Rubenstein 1999, Pölkki et al. 1999, Kocaman 1994). Veriler 1 Haziran - 30 Aralık 2004 tarihleri arasında çocukların hastanede tedavi gördükleri süre içerisinde araştırma ve formların doldurulması konusunda eğitilmiş 3 anketör yardımıyla toplanmıştır. Her bir formun uygulanması 5 dakika sürmüştür. Çalışmada formlar çocuk, ebeveyn, sağlık çalışanlarının kabul ettikleri ve istedikleri zamanda doldurulmuştur. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdelik dağılımlar ve ki-kare önemlilik testi kullanılmıştır.

Araştırmaya başlamadan önce hastane ve ilgili anabilim dalı başkanlıklarından izin alınmıştır. Anket uygulaması ile ilgili kaynaklarda belirtildiği gibi cevapların gönüllü olarak verilmesi gerekliliğinden araştırmaya alınan bireylerin gönüllü ve istekli olmalarına özen gösterilmiş, çalışmaya katılıp katılmamakta özgür oldukları açıklanmıştır. Bunun yanında veri toplanmadan önce ebeveynlere, çocuklara ve sağlık çalışanlarına araştırmanın amaçları, anlamı ve izlenecek yol anlatılmıştır.

Araştırma, belirtilen çocuk kliniklerinde tedavi gören, iletişim kurabilen çocuklar, çocukların ebeveynleri ve bu kliniklerde çalışan, rutin olarak

hasta takibi yapan hemşire ve hekimlerle sınırlandırılmıştır.

Evren tam olarak belirlenemediği ve olasılıklı örnekleme yöntemi kullanılmadığı için sonuçlar bu gruba genellenebilir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamına alınan çocukların çoğunluğunu erkek çocuklar (%59.6) ve 6-11 yaş grubu (%72.3) oluşturmaktadır. Çocukların tamamı ağırlı bir işlem sırasında ebeveynlerinin yanlarında bulunmasını istemişlerdir. Çocuklar cinsiyetlerine göre incelendiğinde, erkek çocukların yarısı, kız çocuklarının %43.9'u onlara destek olması için, erkek çocukların %9.5'i, kız çocuklarının %24.6'sı canlarının daha az acıması için ebeveynlerinin yanlarında olması gerektiğini belirtmişlerdir. İstatistiksel değerlendirmede çocukların cinsiyetine göre ağırlı işlem sırasında ebeveynlerinin yanlarında bulunmasını isteme nedenleri anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$)(Tablo 1). Araştırmanın bulgularıyla paralel olarak, Bauchner ve arkadaşları (1994) okul çağı çocuklarının kan alma işlemi sırasında ebeveynlerini yanlarında istediklerini, Ross ve Ross (1984) 9-12 yaşları arasındaki çocuklar üzerinde yaptıkları araştırmada, çocukların %99'unun ebeveynleri ile birlikte olmalarının onları rahatlatan en önemli etmen olarak nitelendirdiklerini, Jerrett (1985), çocukların ebeveynlerin bulunmasının yararlı olacağını düşündüklerini saptamışlardır. Turner (1997), Wolfram ve Turner (1996), Jerrett (1985), Ross ve Ross (1984), hemen hemen bütün çocukların ağırlı işlemler sırasında ebeveynlerinin yanlarında olmasını tercih ettiklerini, Gülçiçek (2000) ise çocukların tamamına yakının işlem sırasında annelerin yanlarında istediklerini belirlemiştir.

Tablo 1. Çocukların Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Ağırlı Bir İşlem Sırasında Ebeveynlerini Yanlarında İsteme Nedenlerinin Dağılımı (n=141)

Ağırlı bir işlem sırasında ebeveynini yanında isteme nedeni											
	Korkmamak için		Destek olması için		Kendisini güvende hissetmesi için		Canının daha az acıması için		Toplam		Test ve önemlilik
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	
Cinsiyet											
Erkek	14	16.7	42	50.0	20	23.8	8	9.5	84	100.0	X ² =6.207 df=3, p=.102
Kız	6	10.5	25	43.9	12	21.0	14	24.6	57	100.0	
Yaş grubu											
6 – 11	19	18.6	44	43.2	23	22.5	16	15.7	102	100.0	X ² =6.627 df=3, p=.085
12 – 14	1	2.6	23	59.0	9	23.0	6	15.4	39	100.0	

Çocukların yaş gruplarına göre ağırlı işlem sırasında ebeveynlerini yanlarında isteme nedenleri incelendiğinde; 6-11 yaş grubu çocukların %43.2'nin ve 12-14 yaş grubu çocukların yarısından fazlasının (%59.0) yine kendilerine destek olsun diye ebeveynlerini yanlarında istedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca her iki yaş grubunun birbirlerine yakın oranlarda canlarının daha az acıması için ebeveynlerini yanlarında istedikleri saptanmış, ancak yaş gruplarına göre çocukların ebeveynlerini yanlarında isteme nedenlerinin istatistiksel açıdan anlamsız olduğu ($p>0.05$), başka bir deyişle ebeveyni isteme nedenlerinin benzer olduğu belirlenmiştir. Genel olarak, çocukların ağırlı işlemler sırasında ebeveynlerini yanlarında isteme nedenleri sıralandığında, destek olması için (%47.4), kendisini güvende hissetmesi için (%22.7), canının daha az acıması için (%15.7) ve korkmaması için (%14.2) şeklindedir (Tablo 1). Bu sonuçlara paralel olarak, yapılan çalışmalarda, çocukların büyük bir çoğunluğunun işlemden korkmamak, rahatlamak ve daha az ağrı duymak amacıyla ebeveynlerini yanlarında istedikleri

(Gülçiçek 2000) ve ebeveynlerin bulunmasının ağırlı işlemlerde rahatsızlığı en aza indirmede en fazla destek olan etmen olduğu saptanmıştır (Pölkki et al. 1999, Watt-Watson et al. 1990, Ross and Ross 1984). Bu konuda yapılan diğer çalışmalarda da ağırlı işlemler sırasında annenin bulunmasının çocuğa güven ve destek verdiği (Pederson 1993), çocukların ebeveynleriyle birlikte olmak istedikleri tespit edilmiştir (Waseem and Ryan 2003). Ebeveynlerin ağırlı bir işlem sırasında çocuklarının yanında bulunmayı isteme durumları incelendiğinde; erkeklerin, 41 yaş ve üstündeki grubun, okur-yazar olmayanların, ortaokul mezunlarının, diğer meslek grubunun tamamının ve genel olarak, ebeveynlerin %95.1'inin bulunmayı istedikleri belirlenmiştir (Tablo 2). Araştırmanın bulgularına benzer şekilde, bir çok çalışmada, genelde ebeveynlerin işlem sırasında çocuklarının yanında bulunmak istedikleri (Watt-Watson et al. 1990, Bauchner et al. 1996, Taylor et al. 1996, Bauchner 1991, Bauchner et al. 1994, Powers and Rubenstein 1999), ebeveynlerden %80'den fazlasının IV uygulamada, dikiş atma ve Lumbar Ponksiyon gibi ağırlı

işlemlerde bulunmak istedikleri (Boie et al. 1999), bir diğer çalışmada da aile üyelerinin %61'inin ağırlı işlemlerde çocuklarının yanında bulunmak istedikleri (MacLean et al. 2003) tespit edilmiştir. Simons ve arkadaşları (2001), ebeveynlerin çocuklarının ağırlı bakımına dahil edilmesi konusunda, hemşire ve ebeveynlerin görüşlerini aldığı

çalışmalarında, ebeveynlerin çok azının bakıma dahil edilmekten memnun olacaklarını, Pöllki ve arkadaşları (2002) ebeveynlerin %86'sının ağırlı bir işlem sırasında çocuklarının yanında bulunmak istediklerini, fakat nasıl yardım edeceklerini bilmediklerini saptamışlardır.

Tablo 2. Ebeveynlerin Özelliklerine Göre Ağırlı Bir İşlem Sırasında Çocuklarının Yanında Bulunmayı İsteme Durumlarının Dağılımı (n=141)

Ebeveynin özellikleri	Evet		Hayır		Toplam		Test ve önemlilik
	S	%	S	%	S	%	
Ebeveynin ağırlı bir işlem sırasında çocuğunun yanında bulunmayı isteme durumu							
Cinsiyet							
Erkek	19	100.0	-	-	19	100.0	Fisher =.976
Kadın	116	95.1	6	4.9	122	100.0	df =1, p=1.000
Yaş grubu							
30 ve altı	33	91.7	3	8.3	36	100.0	X ² =3.216
31 – 40	63	95.5	3	4.5	66	100.0	df =2, p=.200
41 ve üstü	39	100.0	-	-	39	100.0	
Eğitim durumu							
Okur-yazar değil	42	100.0	-	-	42	100.0	X ² =6.607
İlkokul	63	94.0	4	6.0	67	100.0	df= 3, p=.086
Ortaokul	18	100.0	-	-	18	100.0	
Lise	12	85.7	2	14.3	14	100.0	
Meslek							
Ev hanımı	116	95.1	6	4.9	122	100.0	Fisher =.976
Diğer*	19	100.0	-	-	19	100.0	df = 1, p=1.000

* Diğer meslek grubuna ait ebeveynlerin 9'u işçi, 7'si çiftçi ve 3'ü memurdur

Literatürde; annelerin çoğunun ağırlı işlemler sırasında çocuğuyla beraber olmak istemelerine rağmen, genellikle uygulama odasının dışında tutuldukları bildirilmekte, hemşirelerin ve diğer sağlık ekibi üyelerinin ağırlı bir işlem sırasında annenin bulunmasının çocuk için güven verici olduğunu dikkate almaları gerektiği vurgulanmaktadır (Boie et al. 1999, Broome 1990). Kloos (1999) da ebeveynlerin çocukların ağrısının önlenmesi, değerlendirilmesi ve azaltılması konusunda hemşirelerin yeterli olmalarını istediklerini belirlemiştir.

Araştırmada, babaların %47.4'ünün çocuğuna ne yapıldığını görmek için, annelerin %43.1'inin çocuğunu sakinleştireceğini düşündüğü için ağırlı bir işlem sırasında çocuklarının yanında bulunmak istedikleri belirlenmiştir. Yaş grubuna göre bakıldığında, bütün yaş gruplarında birinci nedenin çocuğunu sakinleştireceği düşüncesi, ikinci nedenin çocuğunun onu isteyeceği düşüncesi ve üçüncü nedenin de çocuğuna ne yapıldığını görme isteği olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Ebeveynlerin Özelliklerine Göre Ağırlı Bir İşlem Sırasında Çocuklarının Yanında Bulunmayı İsteme Nedenlerinin Dağılımı (n=135)

Ebeveynin ağırlı bir işlem sırasında çocuğunun yanında bulunmayı isteme nedenleri											
Ebeveynin özellikleri	Çocuğun ebeveyni isteyeceği düşüncesi		Çocuğa ne yapıldığını görmek istemesi		Çocuğu sakinleştireceği düşüncesi		Hepsi **		Toplam		Test ve Önemlilik
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	
Cinsiyet											
Erkek	4	21.1	9	47.4	4	21.1	2	10.4	19	100.0	X ² =8.51 df=3, p=.037*
Kadın	29	25.0	21	18.1	50	43.1	16	13.8	116	100.0	
Yaş grubu											
30 ve altı	7	21.2	6	18.2	19	57.6	1	3.0	33	100.0	X ² =13.4 df= 6, p=.036*
31-40	13	20.6	18	28.6	19	30.2	13	20.6	63	100.0	
41 ve üstü	13	33.3	6	15.4	16	41.0	4	10.3	39	100.0	
Eğitim durumu											
Okur-yazar değil	14	33.3	7	19.7	16	38.1	5	11.9	42	100.0	X ² =17.3 9 df= 9, p=.043*
İlkokul	11	17.5	12	19.0	31	49.2	9	14.3	63	100.0	
Ortaokul	5	27.8	8	44.4	5	27.8	-	-	18	100.0	
Lise	3	25.0	3	25.0	2	16.7	4	13.3	12	100.0	
Meslek											
Ev hanımı	29	25.0	21	18.1	50	43.1	16	13.8	116	100.0	X ² =8.51 df= 3, p=.037*
Diğer	4	21.1	9	47.3	4	21.1	2	10.5	19	100.0	

* p<0.05

** Çocuğun ebeveyni isteyeceği düşüncesi, çocuğa ne yapıldığını görme isteği ve çocuğu sakinleştireceği düşüncesi

Eğitim durumlarına göre ise okur-yazar olmayan ebeveynlerin ve ilkököl mezunu olanların çoğunluğunun çocuğunu sakinleştireceği düşüncesi ve ortaokul mezunlarının çoğunluğunun çocuğuna ne yapıldığını görme isteği ile bulunmak istedikleri belirlenmiştir. Ayrıca, ev hanımı olan annelerin %43.1'inin çocuğunu sakinleştireceği düşüncesi ve diğer meslek grubunun (işçi, çiftçi ve memur) %47.3'ünün çocuğuna ne yapıldığını görme isteği için bulunmak istedikleri saptanmıştır. İstatistiksel değerlendirmede ebeveynlerin cinsiyeti, yaş grubu, eğitim durumu ve mesleğine göre ağırlı bir işlem sırasında çocuklarının yanında bulunma nedenleri anlamlı olarak belirlenmiştir (p<0.05) (Tablo 3). Araştırmanın bulgularıyla uyumlu olarak Bauchner (1991) (1993) annelerin çocuklarının acı

çocuklarının yanında bulunmak isteyen ebeveynlerin çoğunluğunun hekimin ne yaptığını görmek ve çocuğunu sakinleştireceği için kalmak istediklerini, farklı olarak da işlem sırasında bulunan ebeveynlerin %48'inin hekim istediği için bulduklarını saptamıştır. Powers ve Rubenstein (1999) ebeveynlerin çoğunluğunun işlemler sırasında bulunmalarının çocuklar için ve sağlık çalışanı için iyi olacağını düşündüklerini saptanmışlardır.

Araştırmada, ağırlı bir işlem sırasında çocuğunun yanında bulunmak istemeyen ebeveynlerin hepsinin (6 kişi) anne olduğu ve korktukları için bulunmak istemedikleri tespit edilmiştir. Araştırma bulgularının aksine, Gülçiçek (2000) annelerin çoğunluğunun çocukları ile birlikte olmak istemediklerini, Savaşer

çektğini görmek istemedikleri ve buna dayanamayacakları için çocukları ile birlikte olmak istemediklerini bulmuştur. Bauchner (1991) bir çalışmasında ağırlı bir işlem sırasında çocuğunun yanında bulunmayan ebeveynlerin %37'sinin hekimin onları istemediğini belirttiklerini belirlemiştir. Hemşire ve hekimlerin ağırlı bir işlem sırasında ebeveynin çocuğunun yanında bulunmasına izin vermeye yönelik kararlarının aynı oranlarda olduğu, 8 yıl ve daha fazla çalışma deneyimi olan sağlık çalışanlarının ebeveynin çocuğunun yanında bulunmasına daha yüksek oranlarda (sürekli %50, bazen %25) izin verdiği belirlenmiştir. Sağlık çalışanlarının cinsiyet, yaş grubu, meslek ve çalışma deneyimi ile göre ağırlı bir işlem sırasında ebeveynin bulunmasına izin verme durumu arasında istatistiksel açıdan bir anlam bulunmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 4). Araştırmanın bulgularına benzer şekilde, Tan ve arkadaşları (2004) ebeveynlerin işlemin uygulandığı odada bulunmaması durumunda hekimlerin performansının daha iyi olacağı düşüncesiyle klinikte geleneksel olarak Lumbar Ponksiyon gibi invaziv işlemler sırasında ebeveynlerin bulunmasına izin verilmediğini, Maclean ve arkadaşları (2003) sağlık çalışanlarının sadece % 5'inin ağırlı işlemler sırasında aile üyelerinin bulunmasına izin veren ve uygulayan ünitelerde çalıştıklarını, aksine izin vermeyen ünitelerde çalışanların yarısına yakınının yine de ebeveynlerin bulunmasına izin verdiklerini belirlemiştirlerdir.

Araştırmada, kadın, 21-30 yaş grubu, hemşire, üniversite mezunu ve 4-7

yıl çalışma deneyimi olan sağlık çalışanlarının çoğunluğunun ağırlı bir işlem sırasında çocuklarının yanında bulunma hakkı olduğu düşüncesi ile ebeveynlerin bulunmasına izin verdikleri saptanmıştır. Genel olarak, sağlık çalışanlarının izin verme gerekçelerinin, ebeveynlerin bulunma hakkının olduğu, çocuğu desteklemesi ve işlemi kolaylaştırdığı şeklinde sıralandığı görülmektedir (Şekil 1). Sağlık çalışanlarının cinsiyeti, yaş grubu, mesleği, eğitim durumu ve çalışma deneyimine göre ebeveynlerin bulunmasına izin verme gerekçeleri istatistiksel yönden anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$) (Tablo 4). Araştırmanın bulgularıyla uyumlu olarak, yapılan çalışmalarda ağırlı işlemlerde ebeveynin çocuğunun yanında bulunmasını hemşirelerin hekimlere oranla daha fazla destekledikleri (Beckman et al. 2002, Meyers et al. 2000) ayrıca genç ve deneyimli hekimlerin çok azının işlemler sırasında ailelerin bulunmasını onayladığı (Coşar ve ark. 2004) belirlenmiştir. Diğer bir çalışmada, bulguların aksine hekimlerin yarısından fazlasının (%58) işlemler sırasında annelerin çocuklarının yanında kalabileceklerini benimsedikleri gösterilmiştir (Merritt et al. 1990). Pejaver ve Russell (1995) sağlık çalışanlarının %98.5'nin işlemler sırasında çocuklarının yanında kalmaları konusunda genellikle izin verdiklerini bulmuştur. Bauchner (1991), Bauchner ve arkadaşları (1996) çalışmalarında, bazı hekimlerin işlem sırasında annelerin çocuklarının yanında bulunması durumunda kendilerini yetersiz hissettiklerini ve sinirlendiklerini saptamıştır.

Tablo 4. Sağlık Çalışanlarının Özelliklerine Göre Ağırlı Bir İşlem Sırasında Ebeveynin Çocuğunun Yanında Bulunmasına İzin Verme Durumlarının Dağılımı (n=45)

Sağlık çalışanlarının ebeveynin bulunmasına izin verme durumu									
Sağlık çalışanlarının özellikleri	Evet		Hayır		Bazen		Toplam		Test ve Önemlilik
	S	%	S	%	S	%	S	%	
Cinsiyet									
Erkek	5	35.7	4	28.6	5	35.7	14	100.0	X ² =.051 df=2, p=.975
Kadın	12	38.7	8	25.8	11	35.5	31	100.0	
Yaş grubu									
21 – 30	10	31.3	9	28.1	13	40.6	32	100.0	X ² =2.138 df=2, p=.343
31 - 40	7	53.8	3	23.1	3	23.1	13	100.0	
Meslek									
Hemşire	9	39.1	6	26.1	8	34.8	23	100.0	X ² =.037 df=2, p=.982
Hekim	8	36.4	6	27.2	8	36.4	22	100.0	
Eğitim durumu									
Lise	3	33.3	3	33.3	3	33.3	9	100.0	X ² =.262 df= 2, p=.877
Üniversite	14	38.9	9	25.0	13	36.1	36	100.0	
Çalışma deneyimi									
3 yıl ve altı	5	41.7	2	16.6	5	41.7	12	100.0	X ² =2.964 df=4, p=.564
4 – 7 yıl	5	25.0	7	35.0	8	40.0	20	100.0	
8 yıl ve üstü	7	50.0	3	25.0	3	25.0	13	100.0	

Powers ve Rubenstein (1999) hemşirelerin (%94) ağırlı bir işlem sırasında ebeveynlerinin bulunmasının çocukların yararına olduğunu düşündüklerini tespit etmiştir.

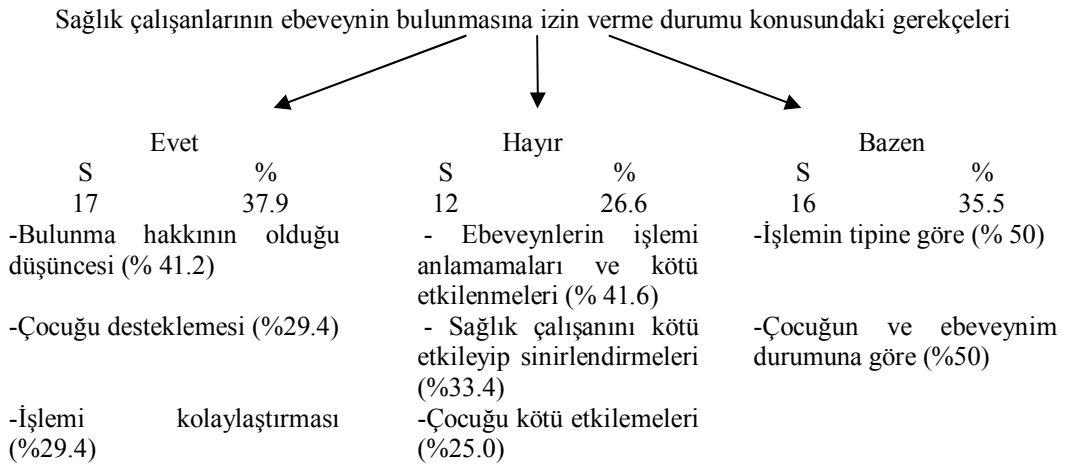
Araştırmada, sağlık çalışanlarının ağırlı bir işlem sırasında ebeveynin bulunmasına izin vermemeye yönelik gerekçelerinde; erkek (hekim) sağlık çalışanlarının, çocuğun olumsuz etkileneceği (%50), kadın (hemşire ve hekim) sağlık çalışanlarının ebeveynin işlemi anlamayıp kötü etkileneceği (%50) düşünceleri yer almaktadır. Hemşirelerin yarısının sağlık çalışanlarının kötü etkilenip sinirleneceği, hekimlerin yarısının ebeveynin işlemi anlamayıp kötü etkileneceği gerekçesi ile ebeveynin bulunmasına izin vermedikleri tespit edilmiştir. Genel olarak incelendiğinde; izin vermemeye gerekçeleri, ebeveynin işlemi anlamayıp kötü etkileneceği, sağlık çalışanlarının kötü etkilenip sinirleneceği ve çocuğun kötü etkileneceği şeklinde sıralanmaktadır (Şekil 1).

Bununla birlikte sağlık çalışanlarının cinsiyet, yaş, meslek, eğitim ve çalışma deneyimine göre izin vermemeye gerekçelerinin istatistiksel açıdan bir önem teşkil etmediği belirlenmiştir (p>0.05). Ülkemizde yapılan çalışmada, Gülççek (2000) hekimlerin %33.3'ünün ve hemşirelerin %57.7'si çocuğun tepkisinin artacağından dolayı işlemin zorlaşacağı, doktorların %9.5'inin ve hemşirelerin %11.5'inin gelişebilecek komplikasyonlardan sağlık çalışanlarının sorumlu tutulacağından dolayı ebeveynlerin bulunmasına izin vermediklerini saptamışlardır. Waseem ve Ryan (2003) ağırlı pediatrik işlemler sırasında, hekimlerin ebeveynlerle birlikte olmalarından uygulanan işlemin kötü yönde etkilenmemesinin hekimlerin uygulama becerileri ile ilgili olabileceğini vurgulamışlardır. Pöllki ve arkadaşları (2002) ebeveynlere göre hemşirelerin zamanının kısıtlı olmasından (%32) ve konu ile ilgili negatif duygularından (%19) ve ebeveynlerin konu ile ilgili bilgi eksikliğinden (%16)

dolayı ebeveynlerin ağırlı bir işlem sırasında çocuklarının yanında bulunmalarına izin vermediklerini saptamıştır.

Araştırmada, kadın sağık çalışanlarının, 21-30 yaş grubunun, hemşirelerin, lise mezunlarının ve 4-7 yıl çalışma deneyimi olanların çoğunluğunun işlemin tipine göre, erkek sağık çalışanlarının, 31-40 yaş grubunun, hekimlerin ve üniversite mezunlarının çoğunluğunun da çocuğun ve ebeveynin durumuna göre ağırlı bir işlem sırasında çocuklarının yanında bulunmalarına bazen izin verdikleri belirlenmiştir (Şekil 1). Kaynaklar, sağık çalışanlarının bu durumla ilgili inanç ve uygulamalarında oldukça farklı düşüncelere sahip olduklarını göstermektedir. Bazı işlemlerde ebeveynin bulunmasını isterlerken, bazılarında istememektedirler (Broome 2000, Cimete 1994, Ross and Ross 1984). Araştırmanın bulgularıyla uyumlu olarak, Pejaver ve

Russell (1995) sağık çalışanlarının %57'sinin bazı işlemlerde ebeveynleri kabul etmediklerini bildirdiklerini bulmuştur. Taylor ve arkadaşları (1996) işlemin basit veya karmaşık olmasının ve işlemi uygulayanın deneyiminin ebeveynin bulunması ile ilgili kararını etkilediğini, Coşar ve arkadaşları (2004), Beckman ve arkadaşları (2002) girişim karmaşık hale geldikçe izin verme oranlarının düştüğünü, Merrit ve arkadaşları (1990) uygulanan işlemin karmaşıklığı attıkça anneleri çocuklarından ayırmayı tercih ettiklerini belirlemişlerdir. Ayrıca, Waseem ve Ryan (2003) da çalışmalarında acilde çalışan hekimlerin ağırlı işlemler sırasında ebeveynlerin bulunmasına işlemin tipine göre izin verdiklerini tespit etmiş ve bu çalışmada IV uygulamanın en çok izin verilen ve major resüsitasyonun en az izin verilen uygulama olduğunu bulunmuştur.

Şekil 1. Sağık çalışanlarının ebeveynin bulunmasına izin verme durumu konusundaki gerekçeleri

Sonuç ve Öneriler

Çocukların, ebeveynlerin ve sağık çalışanlarının konu ile ilgili görüşlerini değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Çocukların tamamının ağırlı işlem sırasında ebeveynlerinin yanında bulunmasını istedikleri,

Ebeveynlerin çoğunluğunun ağırlı bir işlem sırasında çocuklarının yanında bulunmak istedikleri,

Genel olarak sağık çalışanlarının çoğunluğunun ağırlı bir işlem sırasında ebeveynin bulunmasına sürekli ve bazen izin verdiği tespit edilmiştir.

Sonuçlar doğrultusunda; ağırlı işlemler sırasında ebeveynlerin çocuklarının yanında bulunma durumları

konusunda klinik çalışanlarının ortak hareket etmelerini sağlayacak proto-

kollerin ve prosedürlerin geliştirilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

Bauchner H, Vinci R, Bak S et al. (1996). Parents and procedures: a randomized controlled trial. *Pediatrics* 98 (5): 861-867.

Bauchner H, Vinci R, May A (1994). Teaching parents how to comfort their children during common medical procedures. *Archives of Disease in Childhood* 70 (6): 548-550.

Bauchner H (1991). Procedures, pain and parents. *Pediatrics* 87 (4): 563-565.

Beckman AW, Sloan BK, Moore GP et al. (2002). Should parents be present during emergency department procedures on children, and who should make that decision? A survey of emergency physician and nurse attitudes. *Academic Emergency Medicine* 9(2): 154-158.

Boie ET, Moore GP, Brummett C (1999). Do parents want to be present during invasive procedures performed on their children in the emergency department? A survey of 400 parents. *Annals of emergency medicine* 34: 70-74.

Broome ME (2000). Helping parents support their child in pain. *Pediatric Nursing* 26 (3): 315.

Broome ME (1990). Preparation of children for painful procedures. *Pediatric Nursing* 16 (6): 537-541.

Cimete G (1994). Ağrı kavramı. *Türk Hemşireler Dergisi* 44 (5-6): 42-46.

Coşar H, Karapınar B, İkizoğlu T ve ark. (2004). Genç ve deneyimli hekimlerin ailelerin invaziv girişimlerde bulunmalarına karşı yaklaşımları. 48. Milli Pediatri Kongresi, 21-24 Eylül, Samsun.

Gülçiçek S (2000). Tanı ve tedaviye yardımcı ağrılı uygulamalarda anne varlığının çocuğun ağrı ve anksiyetesi üzerine etkisi. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Jerrett MD (1985). Children and their pain. *Child Health Care* 14: 83-89.

Kloos HD (1999). Concepts of pain in preschoolers and children of early school age and their parents after painful interventions

during hospitalization. *Pflege* 12 (3): 173-183.

Kocaman G (1994). Ağrı, Hemşirelik Yaklaşımları. 1.baskı. Saray Medikal Yayıncılık, İzmir.

MacLean SL, Guzzetta CE, White C et al. (2003). Family presence during cardiopulmonary resuscitation and invasive procedures: Practices of critical care and emergency nurses. *American Journal of Critical Care* 12 (3): 246-257.

Merritt KA, Sargent JR, Osborn LM (1990). Attitudes regarding parental presence during medical procedures. *Pediatric Emergency Care* 144: 270-271.

Meyers TA, Eichhorn DJ, Guzzetta CE (2000). Family presence during invasive procedures and resuscitation: the experiences of family members, nurses, and physicians. *American Journal of Nursing* 100: 32-42.

Pederson C (1993). Presence as a nursing intervention with hospitalized children. *Maternal Child Nursing Journal* 21(3): 75-81.

Pejaver R, Russell H (1995). Parental presence during procedures: A survey of attitudes amongst paediatricians. *Journal of the Royal Society of Medicine* 88: 508-510.

Powers KS, Rubenstein JS (1999). Family presence during invasive procedures in the pediatric intensive care unit. *Archives of Pediatric Adolescent Medicine* 153: 955-958.

Pölkki T, Pietila AM, Vehviläinen-Julkunen K et al. (2002). Parental views on participation in their child's pain relief measures and recommendations to health care providers. *Journal of Pediatric Nursing* 17 (4): 270-278.

Pölkki T, Pietila AM, Rissanen L (1999). Pain in children: Qualitative research of Finnish school-aged children's experiences of pain in hospital. *International Journal of Nursing Practices* 5 (1): 21-28.

Ross DM, Ross SA (1984). Childhood pain: The school-aged child's viewpoint. *Pain* 20: 179-191.

Savaşer S (1993). Ağrı deneyimi yaşayan çocukların anneleri ve hemşireleri tarafından değerlendirilmesi. *Hemşirelik Bülteni* 7 (30): 45-54.

Simons J, Franck L, Roberson E (2001). Parent involvement in children's pain care:

views of parents and nurses. *Journal of Advanced Nursing* 36 (4): 591-599.

Tan M, Tan H, Büyükavcı M et al. (2004). Parents' attitudes toward performance of lumbar puncture on their children. *The Journal of Pediatrics* 144: 400-402.

Taylor N, Bonilla L, Silver P et al. (1996). Pediatric procedures: do parents want to be present? *Critical Care Medical* 24: A 131.

Turner P (1997). Establishing a protocol for parental presence in recovery. *British Journal of Nursing* 6: 794-799.

Waseem M, Ryan M (2003). Parental presence during invasive procedures in

children: What is the physician's perspective? *Southern Medical Journal* 96 (9): 884-887.

Watt-Watson JH, Evernden C, Lawson C (1990). Parents' perceptions of their child's acute pain experience. *Journal of Pediatric Nursing* 5 (5): 344-348.

Wolfram RW, Turner ED (1996). Effects of parental presence during children's venipunctures. *Academic Emergency Medical* 3: 58-63.

Yürügen B (2001). Ağrı ve opioid analjeziklerin kullanımı. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 4 (1): 1-2.